

Verbeke, A. (2015)

Dertig dagen

Breda: Uitgeverij De Geus

Kristel Kuppens *

Toen vertelden mensen hem ook veel. (p. 40)

Het moet met die interieurs te maken hebben, met binnenkanten. (p. 40)

Hij is er nooit in geslaagd haar duidelijk uit te leggen wat er precies gebeurt wanneer het ontboezemen begint, waarom hij erop in blijft gaan. (p. 40)

‘Jij bent gewoon belachelijk geduldig’, had Kat meermaals opgeworpen. Wederzijdse hypnose, zo heeft hij het voor zichzelf eerder trachten te benoemen. (p. 40)

Dertig dagen neemt je mee naar West-Vlaanderen met zijn sluimerend oorlogsverleden. Vanuit Brussel gaat de Senegalees Alphonse, met zijn Vlaamse vriendin Kat, in Zoutemoere wonen. Daar start hij als zelfstandig interieurwerkman (schilder, behanger, parketlegger) nadat hij in Brussel als muzikant heeft gewerkt. Alphonse houdt van zijn werk en van het contact met zijn klanten. Iets in zijn houding roept bij hen levensverhalen op. Het boek intrigeert hierdoor. Het gaat telkens om, op de een of de andere

* Klinisch psycholoog-coördinator en systeemtheoretisch psychotherapeut bij Jeugdzorg Ter Elst te Duffel. Als trainer verbonden aan de interactie Academie.
E-mail: kristelkuppens@telenet.be

manier, bijzondere en buitengewone verhalen die toch herkenbaar blijven. Ik moet hierbij denken aan de verhalen die je als therapeut te horen krijgt. Mensen vertellen over wie ze zijn, hoe ze ‘doen’ en hun ‘niet begrijpen’. Ze vertellen op zoek naar begrip. Annelies Verbeke laat haar hoofdpersonage, net zoals een therapeut, luisteren, temporiseren, maar zelden adviseren.

Verbeke schreef eerder romans, onder andere *Slaap* (2003), *Reus* (2006) en *Vissen redden* (2009). *Groener gras* (2007) en *Veronderstellingen* (2012) zijn gebundelde kortverhalen. Verbeke schrijft gelijktijdig warm, bruut en onthullend. Haar verhalen gaan over individuen en hun identiteit die vaak ingaat tegen de dominante opvattingen. Haar personages zijn een welkome afwisseling met de huidige maatschappelijke tendens waarin de ideale, succesvolle, sociaal sterk geconnecteerde mens vaak centraal staat en als norm gehanteerd wordt. Ook in dit boek beschrijft zij hoe gewone herkenbare personages, vanuit bepaalde levensgebeurtenissen, tot eigen conclusies komen en hoe zij ermee omgaan, soms op bijzondere manieren. Zo is er Sieglinde, en haar man, die uiteindelijk zwanger blijkt te zijn, niet van haar man. Of de man die zwaar gepest wordt in zijn familiebedrijf en toch besluit te blijven. Verbeke hanteert een schrijfstijl die je meeneemt. Maatschappelijke reflecties wisselen af met absurdistische passages vol humor, verdiepende beschouwingen en een warm mededogen voor haar personages. Haar kijk op identiteit is boeiend en sluit aan bij systeemtheoretische definiëringen. Identiteit wordt doorgaans gezien als een soort van gevoel van individualiteit, een besef van continuïteit binnen variabele situaties en omstandigheden. Zij beschrijft een andere opvatting en verwoordt haar idee als volgt:

Iedereen is een optocht, denkt Alphonse, en daarin neemt er een de leiding, of telkens een andere, afhankelijk van de situatie of van wie per toeval een ruimte met je deelt. (p. 227)

Dit idee illustreert ze meermaals doorheen de verhalen in het boek. Alle personages worden op meerdere manieren belicht. Het is boeiend hoe we hen leren kennen vanuit verschillende identiteitsaspecten, hoe er in één personage meerdere persoonlijkheden huizen. Alsof de schrijfster probeert neer te zetten hoe situaties en mensen niet eenduidig te vatten zijn. Het

complexe samenspel van relaties, situaties, mensen en hun geschiedenis geeft meerstemmigheid. Als lezer creëer je hypothesen rond het waarom van hun acties en reacties tot je plots meer achtergrond krijgt en alles in een ander licht komt te staan. Ook omgekeerd krijgen ogenschijnlijk vreemde gedragingen plots betekenis omdat ze in een betekenis verlenende context worden geplaatst. Zo is er de oude, intelligente Gewijde waarvan je later in het boek verneemt dat hij als kind misbruikt werd. Een drinkende man die leeft in zijn zwaar verwaarloosde, overvolle huis en tuin. Een man waarbij 'geheimhouding' op verschillende manieren betekenis krijgt. Zo wordt het nooit helemaal duidelijk of hij brand liet ontstaan in de woning van zijn toenmalige dader. Opnieuw een buitengewone actie die in een verklarend kader wordt geplaatst en de lezer achterlaat met het dilemma of deze man moet worden aangegeven of niet. Verbeke geeft geen antwoord. Ze licht toe en verheldert, maar oordeelt niet. Ook het hoofdpersonage, Alphonse, leren we kennen in verschillende hoedanigheden: als zoon, als partner, als muzikant, als werknemer, als man, ... Telkens zien we andere identiteitsaspecten naar voren treden.

Verder hanteert Verbeke in haar schrijven een dubbele en interessante beweging. Naast het inzoomen op de persoonlijke identiteit van haar personages, reflecteert zij gelijktijdig ook over de maatschappelijke relevantie van meeromvattende thema's. Hierdoor krijgt haar boek een interessante tweede laag die je als lezer dwingt om traag te lezen, soms eens te herlezen. Er drijven boeiende beschouwingen en vragen naar boven. Zo laat zij haar hoofdpersonage, Alphonse, nadenken over zichzelf en zijn identiteit als kleurling.

Volgens Kat beklemtoont zijn kleur dat hij buiten hun leven staat, en laten ze hem er daarom in. Zijn kleur is de soutane van de geestelijke, het beroepsgeheim van de psychiater. ... In de hoofdstad heeft hij met andere Afrikanen gewerkt, van wie velen eerder wantrouwen, of op zijn minst terughoudendheid opwekten, hoewel ze daar volgens hem geen reden toe gaven. De afwerende, tot blindheid bereide blik die op hen rustte, tastend naar verschillen om te bevestigen, naar een vrijgeleide voor ongelijkheid, had ook hem wel eens gezocht, en geraakt... (p. 40)

Verbeke beschrijft hoe deze wederzijdse invullingen van een ‘gekleurde’ identiteit reflecties, reacties en emoties teweegbrengen waarmee zij aansluit bij actuele maatschappelijke thema's. Doorheen haar boek krijg je steeds meer ‘onvermijdelijkheid’ te zien. Racisme dat groeit vanuit het ervaren van verschil met anderen. Verschillend zijn beschrijft ze als een algemeen moeilijk gegeven in intermenselijke relaties. In het boek is het ‘gekleurd zijn’ en het ‘niet gekleurd zijn’ het verschil dat onder de loep genomen wordt. Steeds prominenter keert het thema van de vluchtelingenproblematiek en de ermee samenhangende identiteits- en samenlevingskwesties voor zowel de Vlaming als de vluchteling naar voor. Zonder oordeel maakt Verbeke je mee getuige van het ontstaan van begrip bij sommigen en het ontstaan van afwijzing bij anderen en de ermee samenhangende acties en reacties.

De verhuizing van Alphonse naar Zoutemoere, een overwegend niet-gekleurde omgeving veroorzaakt plots verschil. Zo is er ook de parallel met de plots aanwezige vluchtelingenkampen in de omgeving. Alphonse merkt dat hij ongewild in een ingewikkeld onderhandelingsproces terechtkomt waarbij hij zich onderscheidt van én zich definieert binnen het nieuwe dorp. Zijn Senegalese wortels uiten zich in zijn muziek, zijn uiterlijk, sommige van zijn vriendschappen, zijn wereldbeeld, ... en hij interesseert zich samen met zijn buurman in de geschiedenis van de streek, gaat op de koffie, zegt gedag tegen de burens, heeft een relatie met een Vlaamse vrouw. Ook de inwoners en klanten van Zoutemoere willen zichzelf in hem herkennen (zijn doen en laten moet zijn zoals hun doen en laten) en zij definiëren hem tegelijkertijd als anders. Alphonse ervaart zowel acceptatie als uitsluiting.

Wat af en toe vragen oproept, is de toch wel sterk herkenbare identiteit van Alphonse. Waar Verbeke er goed in slaagt andere personages te beschrijven vanuit hun verschillend zijn en dit verschillend zijn in een context plaatst, doet zij dit niet met haar hoofdpersonage. Het zou een boeiende oefening zijn Alphonse op één identiteitsvlak fundamenteel te laten verschillen van de gemiddelde westerse lezer.

Verbeke bestudeert verder mooi datgene wat tussen mensen in komt te staan.

In het geval van een geëscaleerde burenruzie als die van Dieter, Els, Sieglinde en Ronny, ... stuk voor stuk staan ze eigenlijk uit te schreeuwen dat het de ruzie zelf is die hen het meeste kwelt ... Zij weten dat, maar kunnen er niet naar handelen... (p. 41)

De oorzaak van moeilijkheden wordt niet bij haar personages gelegd, wel in wat er zich *tussen* hen afspeelt. De daaruit volgende conclusie is dat ieder zijn kwetsbaarheden heeft. Op een externaliserende wijze beschrijft ze de wisselwerking tussen mensen onderling, de wisselwerking tussen mensen en hun context (situaties, gebeurtenissen, familiegeschiedenissen, tijdsfragment waarin we leven) en hoe deze wisselwerkingen kunnen resulteren in bepaalde soms buitengewone acties en reacties. Zo beschrijft ze Kat, de partner van het hoofdpersonage Alphonse. Zij is een intelligente, onafhankelijke vrouw met duidelijke en eigen standpunten. In haar beleving staat er tussen haar en Alphonse twijfel. Twijfel over de haalbaarheid van langdurige relaties vanuit haar eigen familiale voorgeschiedenis, twijfel over Alphonse. Hij is zo betrokken op de levens van zijn klanten dat zij twijfelt over zijn betrokkenheid op haar. Deze twijfel verwoordt ze niet, maar uit zich uiteindelijk op een bijzondere manier. Na een onderzoek naar mogelijke kanker blijkt er niets aan de hand. Kat bespreekt dit niet met Alphonse en houdt de twijfel en dus ook de grotere betrokkenheid van Alphonse nog een tijd in stand. Een bijzondere reactie die Verbeke zo beschrijft dat het de lezer duidelijk wordt dat niet Kat en niet Alphonse, maar wel de wisselwerking tussen hen beiden ervoor zorgt dat bepaalde patronen ontstaan.

Verbeke laat terloops vallen dat het ontstaan en voorkomen van *buitengewone* patronen en omgangsvormen meer voorkomt en minder buitengewoon is dan gedacht. Een mooie en herkenbare gedachte.

Dit is de afwijking niet, dit is de norm achter te muren. (p. 145)

Net daarom is het misschien jammer dat het hoofdpersonage Alphonse als zeer stabiel en ingetogen gepresenteerd wordt. Doorheen de verschillende verhaallijnen is hij een observator en filosoferend personage en niet zozeer iemand die actief deelneemt aan de gebeurtenissen. Alphonse komt

zelden terecht in circulaire processen waarin ook hij buitengewone acties onderneemt. Er is geen ruw kantje, geen harde hoek bij hem te bespeuren. Wat overeind staat is de sterke, beschouwende vertel- en schrijfstijl van deze schrijfster.

Dertig dagen bestaat uit dertig hoofdstukken, aftellend naar hoofdstuk 1. De symbolische maand september wordt de achtergrond van het verhaal. De naderende winter is voelbaar. Net zoals je na hoofdstuk 1 niet verder kan aftellen, eindigt ook het verhaal van Alphonse. Verder leven, verder aftellen is geen optie. Zijn abrupte en overweldigende dood overvalt je als lezer. Het brute einde heeft effect. Als lezer zoek je naar verklaringen die niet gegeven worden. Hier herken je het brute, onaffe van haar vorige romans.

Als een van de weinige kanttekeningen is er misschien het feit dat er veel personages en dus verhaallijnen zijn. Dit betekent dat je als lezer personages niet steeds onmiddellijk kan plaatsen. Wat overheerst is de mooie taal en inhoud. Dit is een boek dat je wil herlezen. *Dertig dagen* is helder en meerlagig. Het boek leest vlot, boeit én bevat humor. Het spreekt aan door de bijzondere verhaallijnen en personages. Maar het zijn vooral de verdiepende en boeiende beschouwingen over mens en relaties, de maatschappelijke reflecties die het bijzonder maken.